

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Veiligheid en privacy, een blijvende zorg (Redactioneel)

Cleiren, C.P.M.

Citation

Cleiren, C. P. M. (2009). Veiligheid en privacy, een blijvende zorg (Redactioneel). *Strafblad*, 7(2), 91-93. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/15856>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/15856>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

REDACTIONEEL

Veiligheid en privacy, een blijvende zorg

De vraag naar de verhouding tussen veiligheid en privacy staat hoog op de politieke agenda. Sinds 2007 zijn er vijf rapporten verschenen die zich buigen over de relatie tussen deze beide belangrijke waarden, gericht op de vermeende spanning tussen de beide waarden, op de rol van informatie en informatietechnologie en op de omgang met de beide waarden in de dagelijkse praktijk. Dat is niet voor niets. Zowel de inhoud van de begrippen als de verhouding tussen beide verdient in onze huidige tijd opnieuw aandacht. Waarom?

Het politiek en publiek debat over ‘veiligheid en privacy’ kenmerkt zich door het ontbreken van helderheid over de begrippen en de daarachter liggende concepten. Het begrip veiligheid lijkt te worden opgeëist door diegenen die de samenleving en/of het publieke domein willen beschermen tegen alle soorten inbreuken die men daarop zou kunnen maken, door zowel terrorisme, criminaliteit, risicogedrag, niet-naleving van regels, als door gebruik van internet, gegevens, informatie, enzovoort. Het begrip persoonlijke levenssfeer lijkt te worden voorbehouden aan diegenen die zich opwerpen als verdedigers van de waarden van de rechtsstaat en de daarbij behorende ruimte voor het individu, de privacy en de rechtsbescherming. Zowel het debat in het parlement als dat in de media over thema's die raken aan veiligheid en persoonlijke levenssfeer lijkt daarmee soms te verzanden in een patstelling waarbij de winnaar in concreto noodzakelijkerwijs ook een verliezer is. Dit terwijl de ontwikkelingen in de samenleving juist vragen om actuele invulling van de dilemma's en verantwoorde keuzes, een stand van zaken die ook geldt voor het meer specifieke domein van het strafrecht. Binnen

dat domein is het belang van een zorgvuldige omgang met zowel het belang van veiligheid als het belang van bescherming van de persoonlijke levenssfeer onverminderd actueel. Alles wijst er namelijk op dat de oude en vertrouwde afwegingen die door strafwetgever, handhavers en strafrechters in het verre en recente verleden zijn gemaakt niet zonder meer adequaat zullen zijn voor de nabije toekomst. Maatschappelijke, juridische en technologische ontwikkelingen dwingen dus eerder tot verhoogde aandacht dan tot achterover leunen.

Allereerst is onze huidige samenleving zowel nationaal als internationaal doordeesemd van een angst voor en strijd tegen risico's. En deze stand van zaken werkt rechtstreeks door op het denken in en over het strafrecht. Het strafrecht wordt meer dan ooit zowel preventief als repressief ingezet om maatschappelijke risico's te voorkomen, te beheersen en te kanaliseren. Veiligheid lijkt dus de hoogste prioriteit te krijgen. De wijzingen van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering met het oog op de aanpak van terrorisme – als onderdeel van een breed overheidsbeleid – vormt een illustratie van deze tendens. Het belang van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer wordt daarbij een belang dat soms – als onvermijdelijk – lijkt te moeten wijken voor het grote belang van veiligheid.

Daarnaast kan worden gewezen op het feit dat het strafrecht weliswaar een belangrijke rol vervult in de overheidsverantwoordelijkheid voor veiligheid en voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, maar zeker niet meer als een van de dominante domeinen. Op dit moment zijn de verantwoordelijkheden voor het waarborgen van veiligheid en voor het waarborgen van persoonlijke levenssfeer versnipperd en verspreid over vele instituties, instanties, organen en diensten van zowel private als van publieke aard, waaronder centrale overheid en

decentrale overheden, openbaar ministerie, politie, het College Bescherming Persoonsgegevens, jeugdzorg, de onderzoeksraad voor de veiligheid, nationaal coördinator terrorismebestrijding, AIVD, bijzondere opsporingsdiensten, de rechter, internetproviders en particuliere bewakings- en beveiligingsdiensten. Het strafrechtelijk domein ontkomt niet aan een zekere heroriëntatie op de eigen positie in dat veld van spelers. Mede als gevolg van de vele spelers op het terrein van veiligheid en op dat van de persoonlijke levenssfeer is de regelgeving die erop is gericht de veiligheid en de persoonlijke levenssfeer te waarborgen bovendien verdeeld over zeer vele wetten en andere vormen van regelgeving. Denk bijvoorbeeld aan de Grondwet, het EVRM, het Wetboek van Strafrecht en van Strafvordering, de Wet bescherming persoonsgegevens, de Wet politieregisters, de Wet op de justitiële documentatie, de Wet op de identificatieplicht, de Wet melding ongebruikelijke transacties, de Wet vorderen gegevens. De omgang met de regelgeving binnen het strafrechtelijk domein vergt daardoor bijzondere aandacht. De toegenomen globalisering brengt bovendien met zich mee dat veel vraagstukken waarin veiligheid en persoonlijke levenssfeer een rol spelen niet meer nationaal te organiseren en te controleren zijn. Denk bijvoorbeeld aan terrorisme, internetcriminaliteit, verwerking van informatiestromen, mobiliteit van personen. De snelle technologische ontwikkelingen brengen ook voor het strafrecht nieuwe vraagstukken mee die zowel raken aan de veiligheid als aan de persoonlijke levenssfeer van burgers. Zij bieden mogelijkheden om zowel veiligheid als privacy meer en beter dan voorheen te waarborgen. Maar omgekeerd brengen diezelfde technologische ontwikkelingen nieuwe risico's met zich mee waar het gaat om de bescherming van deze beide belangen. De strafrechtbeoefenaar ontkomt dus ook niet aan vragen met betrekking tot het gebruik van die nieuwe technologieën. Kortom, ook binnen het strafrechtelijk domein zullen we opnieuw en in geactualiseerde vorm

aandacht moeten besteden aan de realisering van de waarden 'veiligheid' en 'privacy' en de delicate verhouding tussen beide.

In dit themanummer wordt daarom een aantal aspecten van deze problematiek aan de orde gesteld. In de bijdrage van Muller worden de kernelementen van de verhouding tussen veiligheid en privacy benoemd aan de hand van de genoemde recentelijk verschenen rapporten. Hij pleit in het belang van het vertrouwen in een democratische rechtsstaat voor een volwaardige visie van het kabinet op de cruciale waarden van veiligheid en privacy. Prins geeft een beschouwing over tendensen in opsporing, criminaliteitsbestrijding en veiligheid door vanuit technologische ontwikkelingen te kijken naar die ontwikkelingen en de betekenis daarvan voor de burgers. De wisselwerking tussen maatschappij en technologie die zij beschrijft leidt onvermijdelijk tot de conclusie dat die uitmondt in uitdagingen voor het recht en daarbinnen in een blijvend balanceren tussen veiligheid en privacy. In de beschouwing van Cleiren worden de gevolgen van diezelfde ontwikkelingen geplaatst in het strafrechtelijk perspectief. Waar de oorspronkelijk door de strafwetgever gemaakte afwegingen tussen veiligheid en privacy goede handvatten bood bij de handhaving en de rechterlijke controle wordt geschetst hoe inmiddels sprake is van een diffuus veld van spelers, spelregels en informatie. Zij roept, met het oog op respect voor de privacy, op tot een verhoogde alertheid van advocaten en rechters op de herkomst van informatie, de legitimiteit en de betrouwbaarheid daarvan.

In de bijdrage van Vellinga-Schootstra en Vellinga wordt de verplichting van de staat om burgers te beschermen tegen inbreuken op fundamentele rechten als uitgangspunt genomen. Zij bespreken vervolgens – en in het bijzonder aan de hand van de rechtspraak van het EHRM – of de in de fundamentele rechten van het EVRM vervatte positieve verplichtingen noodzaken tot het inschakelen van het strafrecht en zo ja hoe

en hoe vergaand. Aan de hand van de conclusies formuleren zij onder voor de strafrechtswetenschap de uitdaging om criteria te ontwikkelen voor het gebruik van de 'margin of appreciation' om te bepalen of en wanneer het strafrecht een 'effective remedy' oplevert.

In het kader van terrorismebestrijding komt de verhouding tussen veiligheid en privacy natuurlijk scherp naar voren. Met het oog daarop belicht Van der Woude in haar bijdrage de kwetsbare positie van de persoonlijke levenssfeer bij de totstandkoming van onze terrorismewetgeving. Zij constateert dat de balans op dit terrein is uitgeslagen in de richting van veiligheid ten koste van privacy, maar zonder dat die richting voldoende is onderbouwd en verantwoord.

In de rechtspraakrubriek bespreekt Ölcer een recente uitspraak van het EHRM waarin schen-

ding van art. 8 EVRM wegens de permanente opslag van persoonsgegevens aan de orde is. Zij wijst erop dat deze uitspraak onder meer noopt tot bezinning op de aanhangige wetsvoorstellen Wet identiteitsvaststelling en het voorstel tot wijziging van de paspoortwet.

Kortom, de bijdragen in dit nummer vormen een perfecte illustratie van het feit dat de waarden van veiligheid en privacy in het strafrechtelijk domein nog steeds en misschien wel meer dan ooit een zorg zijn en behoren te zijn.

Dit nummer opent met een In Memoriam ter nagedachtenis van onze zeer gewaardeerde vakgenoot Gerard Hamer van de hand van zijn kantoorgenoot en collega Robert Malewicz.

Prof. mr. C.P.M. Cleiren